

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK
JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedkyně JUDr. Marie Žiškové a soudců JUDr. Josefa Baxy a JUDr. Michala Mazance v právní věci **žalobce Z. S.,** proti **žalované České správě sociálního zabezpečení**, Křížová 25, 225 08 Praha 5, v řízení o žalobě proti rozhodnutí ze dne 29. 5. 2002,

takto:

I. Rozhodnutí České správy sociálního zabezpečení ze dne 29. 5. 2002, **se zrušuje.**

II. Věc **se vrací** žalované k dalšímu řízení.

III. Žádný z účastníků **nemá** právo na náhradu nákladů řízení.

Odůvodnění:

Dne 24. 8. 2001 byla žalované doručena žádost žalobce ze dne 22. 8. 2001 o poskytnutí jednorázové peněžní částky podle zákona č. 261/2001 Sb., o poskytnutí jednorázové peněžní částky účastníkům národního boje za osvobození, politickým vězňům a osobám z rasových nebo náboženských důvodů soustředěných do vojenských pracovních táborů a o změně zákona č. 39/2000 Sb., o poskytnutí jednorázové peněžní částky příslušníkům československých zahraničních armád a spojeneckých armád v letech 1939 až 1945 (dále též „zákon“). Žalobce touto žádostí uplatnil nárok politického vězně, a to za dobu neoprávněného věznění, která byla již prokázána v rámci řízení o úpravu důchodu podle zákona o soudní rehabilitaci, popř. zákona o protiprávnosti komunistického režimu a odporu proti němu. Rozhodnutím ze dne 29. 5. 2002 žalovaná žádost žalobce zamítla. Své rozhodnutí žalovaná odůvodnila tím, že nárok na poskytnutí jednorázové peněžní částky za věznění

v době od 4. 4. 1958 do 31. 1. 1961 žalobci nevznikl, protože odsuzující rozhodnutí Lidového soudu v Rychnově nad Kněžnou ze dne 7. 6. 1958, sp. zn. T 75/58, ve spojení s rozsudkem Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 1. 8. 1959, sp. zn. 3 To 170/58, bylo sice zrušeno, avšak o výši trestu za trestný čin rehabilitací nedotčený nebylo rozhodnuto; protože žalovaná není oprávněna si o této předběžné otázce učinit úsudek sama, nemůže na uvedenou dobu pohlížet jako na dobu neoprávněného výkonu trestu odnětí svobody.

Proti tomuto rozhodnutí podal žalobce včas opravný prostředek formálně označený jako odvolání a navrhl, aby soud rozhodnutí žalované zrušil. V opravném prostředku uvedl, že žádost podal v termínu a doložil všemi potřebnými doklady, zejména rozsudkem Vrchního soudu v Praze ze dne 14. 1. 1993, čj. 5 Tz 11/92. Dále uvedl, že Okresní soud v Rychnově n. Kněžnou ho při žádosti o rozhodnutí o soudní rehabilitaci poučil, že vzhledem k uvedenému rozsudku Vrchního soudu v Praze žádné rozhodnutí o soudní rehabilitaci nepotřebuje a že je soud nemůže ani vydat, což sdělil i žalované; poukázal i na to, že žalovaná kladně vyřídila žádost vdovy po odsouzeném V. H., která byla podložena stejným rozsudkem Vrchního soudu v Praze.

V písemném vyjádření k opravnému prostředku žalovaná navrhla, aby soud napadené rozhodnutí potvrdil. Poukázala na to, že Nejvyšší soud České republiky ve svém rozhodnutí 25 Cdo 2096/99 zaujal stanovisko, že v případě, že po zrušení odsuzujícího rozsudku v rehabilitačním řízení je poškozený zproštěn obžaloby z jednoho či více činů a pro další skutek bylo jeho trestní stíhání zastaveno v důsledku amnestie prezidenta republiky, náleží mu odškodnění podle § 23 odst. 3, věty druhé zákona č. 119/1990 Sb. za tu část trestu odnětí svobody, která se rovná rozdílu mezi trestem vykonaným na základě původního rozsudku a trestem, který by byl uložen za skutek, na nějž se vztahuje amnestie, nebýt této amnestie. Poukázala dále na to, že obdobně i Ústavní soud v rozhodnutí č. I. ÚS 402/98 uvádí, že při rehabilitaci osob rehabilitovaných v tzv. přezkumném řízení (a tedy i na základě stížnosti pro porušení zákona podané podle § 30 odst. 2 zákona č. 119/1990 Sb.) lze v dalším řízení posoudit míru trestnosti spáchaného skutku a určit tak rozsah případných nároků na hmotné odškodnění. Pokud osoba, jejíž trestní stíhání bylo zastaveno v důsledku amnestie prezidenta republiky, netrvala na projednání věci, tímto opomenutím se připravila o možnost prokázat před soudem míru své viny za spáchání žalovaných skutků a dosáhnout případně úplného nebo částečného zproštění obžaloby. Žalobce byl vězněn, odsuzující soudní rozhodnutí bylo v rámci rehabilitačního řízení zrušeno a částečně zastaveno z důvodu amnestie prezidenta republiky a žalovaná nemůže řešit jako předběžnou otázku výši trestu, který by byl žalobci uložen za trestný čin podle § 148 tr. zák., nebýt amnestie.

Ze správního spisu vyplynulo, že žalobce podal žádost o poskytnutí jednorázové peněžní částky formou vyplnění formuláře, v němž zaškrtnutím příslušné části uplatnil nárok jako politický vězeň, a to za dobu neoprávněného věznění, která již byla prokázána v rámci řízení o úpravu důchodu podle zákona o soudní rehabilitaci, popř. zákona o protiprávnosti komunistického režimu a odporu proti němu. Ve spise je založeno rozhodnutí žalované ze dne 17. 9. 1993, čj. 190 809 044, kterým byl žalobci od 1. 7. 1990 upraven starobní důchod a byl mu přiznán podle § 25 zákona č. 119/1990 Sb. příplatek k důchodu za 33 měsíců vazby a výkonu trestu odnětí svobody ve výši 495 Kč. Vrchní soud v Praze rozsudkem ze dne 14. 1. 1993, sp. zn. 5 Tz 11/92, ke stížnosti pro porušení zákona podané generálním prokurátorem České republiky podle § 30 odst. 2 zákona č. 119/1990 Sb. ve prospěch žalobce a dalších obviněných, rozhodl, že rozsudkem Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 1. 8. 1958, sp. zn. 3 To 170/58, byl porušen zákon v ustanoveních § 283 tr. ř. a § 282 odst. 1 tr. ř. a v řízení předcházejícím v ustanovení § 2 odst. 7, odst. 8 tr. ř. v neprospěch obviněných

(včetně žalobce) a tento rozsudek, jakož i rozsudek bývalého Lidového soudu v Rychnově nad Kněžnou ze dne 7. 6. 1958, sp. zn. T 75/58, zrušil. Zároveň zrušil i další rozhodnutí na zrušené rozsudky obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu. Dále podle § 226 písm. b) tr. ř. rozhodl u jednotlivých obviněných, pro která konkrétní jednání se zprošťují obžaloby. Žalobce tak byl zproštěn pro jednání, v nichž byl spatřován trestný čin spekulace podle § 134a odst. 1 a 2 tr. zák. a trestný čin rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví podle § 245 odst. 1 písm. c) odst. 2 písm. a) odst. 3 tr. zák. Pokud jde o jednání žalobce, v němž byl spatřován trestný čin zkrácení a ohrožení daně podle § 148 odst. 1, odst. 2 písm. a) tr. zák., bylo trestní stíhání podle § 11 odst. 1 písm. a) tr. ř. s ohledem na článek V odst. 1 písm. a) rozhodnutí prezidenta republiky o amnestii z 1. 1. 1990 zastaveno. Ve spise je dále založeno potvrzení Generálního ředitelství vězeňské služby pro účely důchodového zabezpečení, čj. GŘ VS 2187/41 128/ 53/93, o tom, že žalobce vykonal vazbu v době od 4. 4. 1958 do 1. 8. 1958 a dále byl ve výkonu trestu odnětí svobody od 2. 8. 1958 do 31. 1. 1961. Žalovaná rozhodnutím ze dne 29. 5. 2002 žádost žalobce zamítla s odůvodněním, že rozhodnutí, na jejichž základě byl vězněn, sice byla zrušena podle zákona č. 119/1990 Sb., nebylo však rozhodnuto o výši trestu za trestný čin rehabilitací nedotčený, a protože žalovaná není oprávněna si o této předběžné otázce učinit úsudek sama, nemůže na uvedenou dobu pohlížet jako na dobu neoprávněného výkonu trestu odnětí svobody.

V daném případě jde o věc, která na Nejvyšší správní soud přešla podle ustanovení § 132 zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní (dále jen „s. ř. s.“) z Vrchního soudu v Praze. Podle tohoto ustanovení Nejvyšší správní soud ve věcech neskončených vrchními soudy, v nichž byla přede dnem účinnosti s. ř. s. dána jejich věcná příslušnost, dokončí řízení zahájená před těmito soudy. V předmětné věci bylo přede dnem 1. 1. 2003 zahájeno řízení u Vrchního soudu v Praze a byla dána věcná příslušnost vrchního soudu, neboť obsahem žaloby byl návrh na přezkoumání rozhodnutí vydaného podle zákona č. 261/2001 Sb. Jde-li o věci správního soudnictví, pak podle ustanovení 129 odst. 2 s. ř. s. se řízení o opravných prostředcích, o nichž nebylo rozhodnuto do dne nabytí účinnosti tohoto zákona, dokončí podle ustanovení části třetí hlavy druhé dílu prvního tohoto zákona (tedy podle ustanovení o řízení o žalobě proti rozhodnutí správního orgánu).

Žaloba je důvodná.

Zákon č. 261/2001 Sb. zakládá v § 3 odst. 1 nárok na přiznání jednorázové peněžní částky osobám, které vymezuje v § 1 odst. 1 a 3 zákona a které označuje legislativní zkratkou „účastník národního boje za osvobození", dále osobám, které vymezuje v § 2 odst. 1 zákona a které označuje legislativní zkratkou „politický vězeň", a též vdovám a vdovcům po těchto osobách.

Nárok, jehož přiznání se žalobce domáhá, je nárokem osoby uvedené v § 2 odst. 1 citovaného zákona, tedy osoby, která splňuje podmínky politického vězně tak, jak je speciálně pro účely založení nároku na poskytnutí jednorázové peněžní částky podle tohoto zákona tento zákon v uvedeném ustanovení vymezuje.

Podle ustanovení § 2 odst. 1 zákona č. 261/2001 Sb. se právo na poskytnutí jednorázové peněžní částky podle tohoto zákona vztahuje na občany České republiky, kteří byli vězněni mezi 25. únorem 1948 a 1. lednem 1990 a u kterých bylo rozhodnutí o jejich věznění zcela nebo částečně zrušeno podle zákona č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci, ve znění pozdějších předpisů, nebo podle zákona č. 198/1993 Sb., o protiprávnosti komunistického režimu a o odporu proti němu. Nárok na poskytnutí jednorázové peněžní

částky tak zákon váže na současné splnění tří podmínek: žadatel musí být občanem České republiky, dále že tento občan byl na základě rozhodnutí vězněn v době mezi 25. únorem 1948 a 1. lednem 1990 a prokázaná doba věznění dosahovala minimálně délky tří měsíců, kterou zákon pro přiznání jednorázové peněžní částky stanoví, a konečně též podmínka, že rozhodnutí o věznění takového občana bylo zcela nebo zčásti zrušeno buď podle zákona č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci, nebo podle zákona č. 198/1993 Sb., o protiprávnosti komunistického režimu a o odporu proti němu.

Podle § 4 odst. 4 zákona se celková doba věznění u politických vězňů sčítá. Při částečné změně odsuzujícího soudního rozhodnutí se počítá jen rozdíl mezi tresty vykonanými na základě původního rozsudku a stanovenými přiměřenými tresty nebo tresty nově uloženými. Konkrétní výše jednorázové peněžní částky se pak podle § 5 odst. 2 a 4 zákona odvíjí od délky věznění, ovšem za předpokladu, že takové věznění dosáhlo alespoň minimální délky tří měsíců.

V daném případě žalovaná poukazovala zejména na nález Ústavního soudu č. I. ÚS 402/98, který se zmiňuje o tom, že zásadním ustanovením, které upravuje postup při rehabilitaci osob v přezkumném řízení, je ustanovení § 15 zákona č. 119/1990 Sb., podle něhož po právní moci rozhodnutí o zrušení odsuzujícího rozsudku soud pokračuje v řízení na podkladě původní obžaloby. Důvod, proč zákonodárci zvolili tento způsob rehabilitace, je ten, že teprve v dalším řízení lze posoudit míru trestnosti spáchaného skutku a určit tak rozsah případných nároků na hmotné odškodnění. Pokud osoba, u které byl v přezkumném řízení zrušen odsuzující rozsudek a trestní stíhání bylo zastaveno z důvodu amnestie prezidenta republiky, nevyužila svého práva požádat o pokračování v trestním řízení, připravila se tak o možnost prokázat před soudem míru své viny za spáchání žalovaných skutků a dosáhnout případně úplného nebo částečného zproštění obžaloby. Žalovaná rovněž poukázala na shodný závěr Nejvyššího soudu v případě rozhodnutí sp. zn. 25 Cdo 2096/99 (Rc 50/2000), podle kterého v případě, že po zrušení odsuzujícího rozsudku v rehabilitačním řízení je poškozený zproštěn obžaloby z jednoho či více činů a pro další skutek bylo jeho trestní stíhání zastaveno v důsledku amnestie prezidenta republiky, náleží mu odškodnění podle § 13 odst. 3 věta druhá zákona č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci, ve znění pozdějších předpisů, za tu část trestu odnětí svobody, která se rovná rozdílu mezi trestem vykonaným na základě původního rozsudku a trestem, který by byl uložen, za skutek, na nějž se vztahuje amnestie, nebýt této amnestie. Žalovaná má tedy za to, že byl-li v řízení podle § 30 odst. 2 zákona č. 119/1990 Sb. zrušen odsuzující rozsudek pro více trestných činů a zproštění obžaloby se vztahovalo jen na některé skutky a současně pro další skutek bylo trestní stíhání zastaveno z důvodu amnestie prezidenta republiky, žalobce nesplňuje podmínku pro poskytnutí jednorázové peněžní částky.

S touto argumentací se soud neztotožňuje. Především je třeba poukázat na to, že nález Ústavního soudu se týká jiné problematiky, a to, zda byl správný postup Okresního soudu v Chebu, následně Krajského soudu v Plzni a Nejvyššího soudu při rozhodování o žalobě proti ČR – Ministerstvu spravedlnosti o zaplacení náhrady podle § 23 odst. 3 zákona č. 119/1990 Sb. V tomto případě byl shledán ústavně souladným závěr obecných soudů o tom, že vyhovění žalobě brání samotné ustanovení § 23 odst. 3 zákona o soudní rehabilitaci, jakož i ustanovení § 5 odst. 2 a § 6 odst. 3 písm. b) zákona č. 58/1969 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou rozhodnutím orgánu státu nebo jeho nesprávným úředním postupem. Ústavní soud argumentoval tím, že v případech zrušení odsuzujícího rozsudku podle oddílu třetího (§ 4 a násl. zákona č. 119/1990 Sb.) je hmotné odškodnění takto rehabilitované osoby vázáno na zproštění obžaloby nebo uložení tzv. zbytkového trestu (§ 23 tohoto zákona). Samotný zákon č. 58/1969 Sb. tehdy vyloučil z práva na náhradu škody způsobené rozhodnutím o vazbě nebo

rozhodnutím o trestu (ustanovení § 5 a § 6) osoby, proti nimž bylo pozdější trestní stíhání zastaveno jen proto, že byla udělena milost, nebo že po právní moci původního rozsudku byla udělena amnestie vztahující se na čin, za nějž byl původní trest uložen. Podstata věci spočívá tedy v tom, že zákon o soudní rehabilitaci přímo váže poskytnutí odškodnění nejen na zrušení původního odsuzujícího rozsudku, ale též na podmínku zproštění obžaloby (§ 23 odst. 3 zákona č. 119/1990 Sb.). Zákon č. 261/2001 Sb. však podmínku přiznání nároku s požadavkem zproštění obžaloby nespojuje a absenci takové podmínky nelze nahrazovat výkladem per analogiam legis za situace, kdy odškodnění podle tohoto zákona není jakkoliv vázáno na případné dřívější vyplacení odškodnění podle zákona č. 119/1990 Sb., resp. jiných zákonů týkajících se rehabilitací.

Rozhodování o jednorázové peněžní částce podle zákona č. 261/2001 Sb. je podmíněno tím, zda rozhodnutí o věznění bylo zrušeno podle zákona o soudní rehabilitaci, bez jakékoliv vazby na případné vydání zprošťujícího rozhodnutí. Pokud bylo takové odsuzující rozhodnutí zrušeno v celém rozsahu, pak, za splnění dalších zákonem č. 261/2001 Sb. stanovených podmínek, nic nestojí v cestě přiznání nároku, jehož výše se, v závislosti na délce věznění, bude odvíjet buď od ustanovení § 5 odst. 2 nebo odst. 4 zákona č. 261/2001 Sb. Pouze tam, kde po zrušení odsuzujícího rozhodnutí soud pokračoval v řízení na podkladě původní obžaloby a uložil nový trest (§ 15 zákona o soudní rehabilitaci), se podle ustanovení § 4 odst. 4, věty druhé, bude vycházet z rozdílu mezi tresty vykonanými na základě původního rozsudku a tresty nově uloženými. Pokud tedy žalovaná dovodila, že žalobci nárok na poskytnutí jednorázové peněžní částky za dobu věznění od 4. 4. 1958 do 31. 1. 1961 nevznikl proto, že bez rozhodnutí o výši trestu za trestný čin rehabilitací nedotčený nelze na uvedenou dobu pohlížet jako na dobu neoprávněného výkonu trestu odnětí svobody, a žádost žalobce zamítla, porušila zákon.

Z těchto důvodů soud postupoval podle ustanovení § 78 odst. 1, odst. 4 s. ř. s. a napadené rozhodnutí pro nezákonnost zrušil a věc vrátil žalované k dalšímu řízení, v němž je žalovaná vázána právním názorem vysloveným soudem v tomto rozsudku (§ 78 odst. 5). Soud ve věci rozhodl bez nařízení jednání, neboť s tím účastníci řízení vyslovili souhlas (§ 51 odst. 1 s. ř. s.).

Žádnému z účastníků řízení nebyla přiznána náhrada nákladů řízení, neboť z obsahu spisu vyplývá, že úspěšnému žalobci, jemuž by jinak právo na náhradu nákladů příslušelo (§ 60 odst. 1 s. ř. s.), náklady řízení nevznikly.

P o u č e n í : Proti tomuto rozhodnutí nejsou opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 2. července 2003

JUDr. Marie Žišková
předsedkyně senátu